

Ens trobem davant d'un llibre que ha de despertar l'interès no sols dels estudiosos i dels professionals que treballen amb les llengües que es fan constar explícitament al títol (el castellà i l'anglès) sinó de tots els qui es dediquen a l'estudi i el treball en qualsevol llengua del món exposada a l'anglès, i especialment dels qui es mouen en el camp de les llengües romàniques, segurament les més afectades pel seu emplaçament (tant geogràfic i polític com lingüísticament estructural) respecte de la llengua internacional per excel·lència. *El desplazamiento lingüístico del español por el inglés* és, bàsicament, una síntesi, i també una recerca, elaborada amb les màximes exigències d'especialització que en suggereix el títol: Francisco Gimeno és catedràtic de gramàtica històrica espanyola i sociolingüística a la Universitat d'Alacant, i María Victoria Gimeno es dedica professionalment a la filologia anglesa. Es tracta d'un tàndem perfecte (a banda de la seua relació familiar com a germans) per a ocupar-se de l'àmplia problemàtica que suscita la presència de l'anglicisme lèxic en tota l'extensió geogràfica que abasta la llengua castellana. Però, a més, com ells mateixos declaren en la introducció del llibre, parteixen de la seua experiència vital en una zona de frontera lingüística i d'una dedicació investigadora del conflicte lingüístic que els ha facilitat la comprensió i l'anàlisi de la influència anglesa sobre les comunitats de parla hispàniques. No diuen, malgrat que es pot deduir a partir de múltiples referències al cos del text (p. 39-45, 126-128, etc.) i a la bibliografia, que la frontera i el conflicte lingüístic a l'udits són els que es donen entre el català i el castellà, un paral·lelisme amb la situació objecte d'estudi entre el castellà i l'anglès que el lector catalanoparlant farà bé de no perdre mai de vista.

El llibre és fruit d'una experiència de treballs en comú dels seus autors que s'inicia l'any 1991 amb ocasió del *III Congreso Internacional del Español de América*, però que compta amb el precedent dels estudis teòrics de F. Gimeno des de 1981 en la *Revista de la Española de Lingüística* i en *Estudios de Lingüística*. El que presenten ara els germans Gimeno al lector interessat (no necessàriament lingüista) és una contribució nova, totalment reelaborada i actualitzada, que es concreta en un estat de la qüestió (primera part del volum: «*Modelos y componentes del análisis*») i en una mostra de la pròpia investigació (segona part: «*Análisis sociolingüístico*»). Tot això precedit —i garantit— per un pròleg d'un dels millors especialistes en sociolingüística hispanoamericana, Humberto López Morales. L'estudi pròpiament dit s'enceta amb una anàlisi conceptual i aclaridora de tota la fenomenologia relativa al multilingüisme social: bilingüisme, diglòssia, substitució lingüística, conflicte lingüístic, canvi lingüístic, préstec, atròfia lingüística, canvi de codi, calc lingüístic, acomodació de la parla, convergència i divergència lingüístiques, etc. Cada concepte és definit per si mateix i en contrast amb el(s) concepte(s) més pròxim(s); així, els autors (d'ara endavant, G. i G.) insisteixen en la distinció entre substitució lingüística i canvi lingüístic i critiquen alguna traducció gens reexida dels termes originals anglesos (p. 26). Així mateix, G. i G. estableixen les relacions de dependència de nocions com les de canvi de codi i calc lingüístic, que seran fonamentals en la resta del seu llibre, respecte de la d'atròfia (p. 44, 46, etc.). En un altre nivell, però

dins de la tònica que els caracteritza de desfer malentesos, G. i G. desaproven el tòpic del *spanglisch*, el qual, en compte de representar una «incursió» del castellà dins l'anglès, com s'intenta deixar entreveure adés i ara des de la premsa espanyola, és un símptoma del reculament del castellà davant l'anglès als Estats Units (p. 40, 107-108, 195, etc.).

La conceptualització s'estén al llarg dels tres primers capítols *in crescendo*: en línies generals, el primer n'és introductori; el segon es dedica a aprofundir-hi, i el tercer se centra en els conceptes més directament implicats en l'aportació investigadora de l'estudi: l'anàlisi de l'anglicisme en el registre escrit de la premsa en castellà dels Estats Units, Puerto Rico i Espanya. En aquest darrer capítol G. i G. van il·lustrant i confrontant els fenòmens de préstec, calc i canvi de codi amb un despullament acurat de la bibliografia sobre el tema. Al costat dels autors que fan les contribucions més conegudes internacionalment a l'anàlisi de les llengües en contacte, com Weinreich, Haugen o Poplack, es comenten els primers treballs que s'ocupen del castellà dominat per l'anglès estatunidenc (Nash, Pfaff) i no s'obliden dels autors catalans que han estudiat el propi conflicte lingüístic (Boix, Turell).

El quart capítol, que tanca la primera part, té «una importància medular» per a López Morales, qui, a més, el qualifica de «*espléndido*». Probablement, el prologuista vol dir que es tracta del capítol més útil per al lingüista per la informació que hi aporta i perquè és el de lectura més amena i entenedora per al lector profà en lingüística. És un repàs molt complet de tots els treballs dedicats a l'anglicisme lèxic, on, a la visió sociolingüística predominant al llibre, s'afegien dades d'interès per a la història social de la llengua. Així, en aquest capítol assistim a l'entrada en escena de l'anglès en el context espanyol ja des del segle XVIII (p. 142-143, 147-148) i acabem amb la seua presència com a llengua predominant a la Unió Europea (p. 171-173, 181-182); ens adonem de l'existència d'alguna tímida «contrapartida» —això sí, molt marcada temàticament— en els castellanismes lèxics acceptats en anglès: *flamenco*, *fiesta*, *siesta* (p. 149); coneixem l'existència d'un diccionari d'anglicismes en setze llengües europees, on, dissortadament, no s'inclou el català però sí altres idiomes de menor difusió (a pesar del seu caràcter estatal), com l'albanès, el finès o el noruec (p. 149-150); observem també la relació de causa a efecte entre els diferents graus de dominació político-econòmica dels Estats Units sobre els diferents països americans i la major o menor influència de la llengua anglesa (Puerto Rico, Panamà, Mèxic, Venèçuela, Xile) (p. 153-158), i descobrim, així mateix, la doble situació de partença del castellà en els Estats Units: com a llengua immigrada (pp. 159-162, 188-193), tal com és ben conegut, però també com a idioma «*invadido por el inglés en territorios que pertenecieron a la Corona española (...) Nuevo México (...) Luisiana o Tejas*» (p. 178, 184-187), dos orígens diferents que, al capdavant, acaben reproduint els mateixos fenòmens de substitució i atròfia lingüística.

El capítol cinquè, que enceta la segona part del llibre, recull els objectius i la metodologia de la recerca, que G. i G. porten a terme amb el buidatge del lèxic d'influència anglesa en sis periòdics d'àmplia difusió de l'àmbit hispànic: *El Nuevo Día*, de San Juan de Puerto Rico; *El Diario/La Prensa*, de Nova York; *La Opinión*, de Los Ángeles; *La Vanguardia*, de Barcelona, i *El País* i l'*ABC*, de Madrid. Com es veu, els tres primers s'espera que estiguen més a expenses del «gran germà» americà (lingüísticament parlant), en contrast amb els tres diaris espanyols. Això darrer és el que diu la hipòtesi segona, mentre que, d'acord amb la primera, hom espera una major presència del canvi de codi (l'ús del terme anglès tal qual: *leasing*: 'lloguer') que del calc lèxic (l'ús de formes del castellà en traducció literal de l'anglès: *aguja sencilla* < *single needle*). Per a la quantificació dels anglicismes, G. i G. han de renunciar, a la utilització dels programes informàtics habituals de regla variable, contràriament a la norma seguida en la seua adscripció metodològica, i empren un programa estadístic comú. La causa és el grau tan escàs de covariació amb factors lingüístics i socials que presenta el lèxic (p. 208) i, gosaríem afegir, les limitacions del registre escrit per a copsar la variabilitat lingüística.

El capítol sisè, el moll de l'os del llibre, com hem dit, conté l'exposició detallada dels resultats a què arriben els autors. En primer lloc, tal com preveia la primera hipòtesi i sense fer distinció de

zones geogràfiques on es publica i difon cada periòdic, el canvi de codi ocupa un 80% de la casuística mentre que el calc, un 20%. Ara bé, quan entrem a diferenciar territoris, el castellà americà es mostra molt més procliu al calc que l'espanyol, amb un 45% dels casos, i un 55% restant per al canvi de codi. Sorpren, però, que la premsa portoriquenya presente un major impacte de l'anglès que la de Los Angeles pel que fa a un tipus de canvi de codi, el categòric, cosa que contradiu la hipòtesi quarta (p. 235-237). En aquest mateix sentit, és també sorprenent que *La Vanguardia* supere en l'altre tipus de canvi de codi, el variable, la premsa dels Estats Units (p. 238). G. i G. argumenten que aquest fenomen, que entra en contradicció amb la segona hipòtesi, pot venir afavorit pel bilingüisme ambiental català-castellà de Barcelona. Això és, un bilingüisme inicial (del tipus que siga) esdevindria una mena de «salconduit» per a esdevenir un multilingüisme amb una tercera llengua en joc. Ens podríem plantejar, però —a manca d'una relació exhaustiva dels anglicismes buidats a cada periòdic—, si no hi influiria una actitud favorable a neutralitzar el castellanisme lèxic, tan present en la llengua catalana com rebutjat pels mitjans de comunicació en la mateixa llengua. En podria ser un bon exemple un manlleu com el de *handbol*, acceptat pel Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans en compte d'un hipotètic *pilota a mà*, que hauria estat més proper al castellanisme *balonmano*. I ja sense ànim d'esgotar les conclusions del treball, destacuem, tot seguint la insistència dels autors (p. 166, 243, 249, 258...), en un dels seus resultats més vistosos, el que confirma la hipòtesi tercera, i que ve a dir que els calcs lèxics són més habituals en el castellà americà que en l'espanyol a causa del «calc» inevitable que s'hi dona quotidianament de la societat nord-americana.

El llibre es clou amb una completíssima bibliografia, amb alguns ítems que potser s'haurien pogut evitar i algun altre que, a pesar de ser citat al cos del text, no l'hi trobem (p. ex., K. Sandfeld 1938), i uns índexs de sigles, autors, quadres, figures i temes. Si de cas, l'únic retret que faríem a G. i G. és que no vagen l'un darrere l'altre els índexs més útils, els d'autors i temes (o «matèries», com sol ser conegut més habitualment aquest segon tipus) o que no s'hi hagen presentat barrejats, com també se sol fer amb l'objectiu de facilitar les recerques d'ítems relacionats. En definitiva el llibre dels germans Gimeno constitueix una aportació important en el seu ram que pot servir per a engriscar altres estudis similars en llengües que també es veuen afectades per la influència de l'anglès, com ara, sense anar més lluny, el català.